

บทที่ 1
บทนำ

การจัดการศึกษากฎหมายตามแบบตะวันตกของไทย เป็นผลจากความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตามแบบตะวันตก เพื่อให้มีการนำเอาความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการปฏิรูปกฎหมายของไทยให้มีความเป็นตะวันตกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่กระบวนการยุติธรรมแบบจารีตไทยอยู่ภายใต้การประมวลแนวความคิดตามหลักความเชื่อทางศาสนาระหว่งผู้นำรัฐ และผู้อยู่ใต้การควบคุมของอำนาจรัฐ อันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการทางการค้าเสรีของชาวตะวันตก ซึ่งความต้องการระบายสินค้าที่ตนผลิตได้เกินความต้องการของประเทศตน ทำให้ชาวตะวันตกต้องการเข้ามาจับตลาดในสังคมไทย ดังนั้นการที่ชาวตะวันตกจะสามารถประกอบการค้าเสรีได้อย่างสะดวก จึงต้องบังคับให้ไทยต้องทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาคด้วย กอปรกับการที่กฎหมายแบบจารีตของไทยไม่สามารถสร้างประสิทธิภาพของการควบคุมคนทั้งรัฐอย่างสิทธิได้อย่างแท้จริง โดยให้หลักศีลธรรมเข้ามาควบคุมความเป็นไปของบุคคลต่างๆ ของรัฐผ่านการจัดการศึกษาแทนที่จะเป็นการดึงเข้าสู่อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม ฉะนั้นรัฐจึงมีความต้องการที่จะปฏิรูปกฎหมาย ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมให้เป็นแบบตะวันตก เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากประเทศจักรวรรดินิยมอันจะเป็นการหลุดพ้นจากสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ไทยทำกับประเทศจักรวรรดินิยมในที่สุด การจัดการศึกษาแบบตะวันตกของไทยที่ได้เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2440 นั้น ยังเป็นไปเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากประเทศจักรวรรดินิยม ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการว่าจ้างชาวต่างชาติ เพื่อการพัฒนาบริหารราชการของไทย ดังนั้นชาวต่างชาติจึงได้ใช้โอกาสนี้ในการแทรกแซงกิจการของทางราชการไทย เพื่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติในสังกัดของตน การจัดการศึกษาเพื่อผลิตนักกฎหมายของไทย นอกจากจะเป็นการผลิตผู้ที่สามารถอภิศตนเพื่อผลประโยชน์ของไทยได้อย่างเต็มที่แล้ว ยังพัฒนาการจัดการศึกษาของตนเองขึ้นมา และเป็นการลดการสูญเสียงบประมาณของรัฐด้วยทางหนึ่ง

สมมติฐานการวิจัย

การจัดการศึกษาทางด้านกฎหมายตามแบบตะวันตกของไทย เพื่อผลิตนักกฎหมายผู้มีความรู้ความสามารถตามแบบตะวันตกเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นระยะของการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ไทยประสบความสำเร็จในการเรียกร้องอำนาจอธิปไตยทางการศาล และสามารถประกาศใช้ประมวลกฎหมายไทยได้อย่างสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2482

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสาเหตุที่ไทยต้องจัดการศึกษากฎหมาย เพื่อผลิตผู้มีความรู้ความสามารถตามแบบตะวันตก

2. ศึกษากระบวนการ และพัฒนาการการจัดการศึกษาทางด้านกฎหมายตามแบบตะวันตกของไทยตั้งแต่เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2440 ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งไทยสามารถผลิตนักกฎหมายที่มีความรู้ความสามารถตามแบบตะวันตกที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการให้รัฐบาลไทยประสบความสำเร็จในการเรียกร้องอำนาจอธิปไตยทางการศาล และสามารถประกาศใช้ประมวลกฎหมายไทยได้อย่างสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2482

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาพัฒนาการของการจัดการศึกษากฎหมายตามแบบตะวันตกของไทย ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยรัฐตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2440 จนถึงพ.ศ. 2482 อันเป็นปีที่ไทยสามารถประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่เป็นของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ โดยในการประสบความสำเร็จดังกล่าว นักกฎหมายผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนกฎหมายมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จนั้น

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาวิธีการนำเอาความรู้ทางกฎหมายของชาวตะวันตกมาถ่ายทอดลงสู่คนไทย ในลักษณะของกระบวนการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นโดยรัฐ ฉะนั้นรัฐจึงมีบทบาทสำคัญต่อการกลั่นกรองวิธีการถ่ายทอดความรู้นั้นด้วย เพื่อการรักษาเสถียรภาพของอำนาจรัฐ จากการศึกษาขอบเขตของการวิจัยที่มีระยะเวลาคาบเกี่ยวระหว่างรูปแบบการปกครอง 2 ระบอบคือ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิ และระบอบประชาธิปไตย จึงแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความรู้ทางกฎหมายอันจะส่งผลไปถึงการดำเนินบทบาทของนักกฎหมายต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยด้วยอีกประการหนึ่ง

วิธีการดำเนินการค้นคว้าและวิจัย

วิธีการดำเนินการค้นคว้า และวิจัยในวิทยานิพนธ์นี้จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารทางราชการต่างๆ, หนังสือกฎหมายที่ใช้ประกอบการศึกษาทั้งในโรงเรียนกฎหมาย และมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง ส่วนหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) ที่ใช้ประกอบการค้นคว้า และวิจัยนี้ ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ รวมทั้งงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีแหล่งค้นคว้าที่สำคัญ คือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา และพัฒนาการของการจัดการศึกษาทางด้านกฎหมายตามแบบตะวันตกของไทย

กฎหมายตามแบบตะวันตกของไทย

2. ทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์สังคม และการเมืองไทยในช่วงสมัยการปฏิรูปจนถึงสมัยแรกเริ่มการปกครองระบอบประชาธิปไตยไทยได้ดีขึ้นโดยผ่านการศึกษาถึงความจำเป็นมา และพัฒนาการทางการจัดการศึกษาทางด้านกฎหมายตามแบบตะวันตก ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางของการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ได้ต่อไป

แนวความคิดเบื้องต้นในการวิจัย

สิ่งที่ใช้เป็นแนวความคิดเบื้องต้น เพื่อการนำเสนอในการทำวิทยานิพนธ์นี้ คือ การแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดทางกฎหมายแบบตะวันตก 2 แนวความคิดที่รัฐนำมาใช้เป็นต้นแบบในการผลิตบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายของไทยอันได้แก่ แนวความคิดตามแบบกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษ และแนวความคิดตามระบบประมวลกฎหมาย เช่นระบบประมวลกฎหมายของฝรั่งเศส ซึ่งแนวความคิดทางกฎหมายทั้งสองต่างให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของมนุษย์ไว้ในลักษณะที่มากกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายแบบจารีตของไทย โดยเฉพาะในส่วนที่กล่าวถึงอำนาจรัฐ ทำให้ผู้นำรัฐของไทยจำต้องทำการคัดสรรเอาแนวความคิดทางกฎหมายเฉพาะในส่วนที่มีความสอดคล้องไปกับการต้องการรักษาความมั่นคงของอำนาจรัฐให้มากที่สุดมาใช้ในการบรรยายวิชากฎหมายในสถานศึกษา ซึ่งการกำหนดให้มีการบรรยายวิชากฎหมายตามแนวความคิดแบบกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษมาใช้ในการผลิตนักกฎหมายในระยะแรกๆ ของการก่อตั้งโรงเรียนกฎหมายก็เป็นไปเพื่อการเปิดทางให้กับการอธิบายถึงความชอบธรรมในการคงอยู่ของพระราชอำนาจแห่ง--องค์พระมหากษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิ ส่วนการยอมให้มีการจัดการบรรยายวิชากฎหมายตามแนวความคิดของระบบประมวลกฎหมายในช่วงท้ายของการปกครองระบอบ--สมบูรณาญาสิทธินี้ก็เป็นไปเพื่อความต้องการปรับตัวให้เข้ากับประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมส่วนใหญ่ ซึ่งล้วนได้นำเอาระบบประมวลกฎหมายมาใช้ทั้งสิ้น และการนำเอาแนวความคิดของระบบประมวลกฎหมายมาใช้นั้นได้มีส่วนกระตุ้นให้นักกฎหมายไทยได้แสดงบทบาทสำคัญที่อาจถือได้ว่าเป็นภารกิจหนึ่งของนักกฎหมายไทยนอกเหนือไปจากการเข้าร่วมเป็นกรรมการร่างกฎหมายคือ การเป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้ทางกฎหมายออกสู่สาธารณชน เพื่อให้การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดระเบียบของสังคมแบบใหม่ได้กระจายออกสู่สังคมในวงกว้างด้วยวัตถุประสงค์ที่จะเป็นการบรรลุเจตนารมณ์ตามอุดมการณ์เสรีนิยมของรัฐอันจำต้องถูกใช้เป็นแนวคิดหลักทางสังคมของไทยให้กลมกลืนไปกับประเทศมหาอำนาจจักรวรรดินิยมส่วนใหญ่ให้มากที่สุด ทั้งนี้แนวความคิดทางกฎหมายแบบตะวันตกที่วิทยานิพนธ์นี้ต้องการกล่าวถึงมีสาระพอสังเขปดังนี้

1. แนวความคิดตามระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีของอังกฤษ (Common Law)

แนวความคิดของระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีของอังกฤษมีความแตกต่างกับแนวความคิดของระบบประมวลกฎหมาย แม้จะมีการให้ความสำคัญกับการเป็นเสรีชนของบุคคล

เช่นเดียวกันก็ตาม แต่กฎหมายแบบจารีตประเพณีดัง เช่นกฎหมายของอังกฤษก็ยังคงให้ความสำคัญกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ด้วย จากพัฒนาการของกฎหมายที่เกิดจากความต้องการรวมเอาสิ่งที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีประจำท้องถิ่นให้เข้าส่วความเป็นเอกภาพในความเป็นรัฐของอังกฤษ ทำให้กฎหมายแบบจารีตประเพณีได้ให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีของท้องถิ่นว่าเป็นที่มาของกฎหมายด้วย และการตัดสินใจที่ความจึงจำต้องเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละคดีไปมิได้มีการตระเตรียมบทบัญญัติในการพิพากษาไว้ เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีอื่นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. แนวความคิดตามระบบประมวลกฎหมาย (Codification Law)

แนวความคิดตามระบบประมวลกฎหมายมีจุดกำเนิดจากแนวคิดของการจัดตั้งรัฐชาติขึ้นในยุโรป โดยประชาชนผู้ถือสัญชาติเดียวกัน ซึ่งหมายถึงการมีวัฒนธรรมร่วมกันในระดับหนึ่งมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านอำนาจรัฐ แนวความคิดนี้ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลโดยกำเนิดมาก บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ฉะนั้นกฎหมายจึงต้องมีที่มาจากความเห็นชอบของประชาชนผู้เป็นเจ้าของรัฐชาตินั้นๆ และกฎหมายที่จะมีผลบังคับใช้จึงจำต้องคำนึงถึงสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของชนส่วนใหญ่ในชาติเป็นประการสำคัญ ทำให้กฎหมายฉบับอันรวมไปถึงสิ่งที่เป็นบทลงโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายจึงต้องมีขึ้นเพื่อการพิทักษ์สิทธิแห่งความเสมอภาคของเสรีชนอย่างเท่าเทียมกันด้วย เหตุการณ์ถืออภิสัทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเหนือชนส่วนใหญ่ในชาติจึงจำต้องได้รับการยินยอมจากผู้ที่เป็นชนส่วนใหญ่ขึ้นเป็นผลตามมา